

Tarka csönd

Fehér Ferenc

CSÉPE IMRE: FEHÉR CSÖND, FORUM KIADÓ, NOVI SAD, 1960

Ha Csépét, a költőt nem ismerném, akkor Sánta Vendelében, Cucli Danyijában, Dugó Döméjében, Pece Döméjében vagy Dongó Mátéjában bácskai Kakukk Marcink, Ábelünk, Svejünk vagy Naszreddinünk embrionális vonásait kutatnám, és már előre hosszú életet jósolnék a ritka irodalmi újszülöttnék... Csépe Imre azonban a költészet, illetve a szájhagyomány ígázatában szemléli az életet.

Novelláinak egyes vonatkozásait, epizódjait, képeit visszavezethetnénk sajátosan csépei költői meglátásaihoz.

Egyként lírikus, ha medítál, ha mennydörög vagy elérzékenyedik, ha körülír, ha a végsőkig kiaknázza egy tüzeset lobogó lángnyelveinek metaforás leírását, ha elmereng a honi táj asszociatív megfestésében, vagy ha novelláinak súlyos, balladás befejezést ad.

S lehet-e árulkodóbb költői megnyilvánulás: egyik leíró prózájában versidézet bedobott színfoltjával egészíti ki a hangulatfestést! (Az idézet stílusából következtetve, önmagát, önmaga versét idézi.).

E kötetének húsz prózai írása (nem értek egyet azzal, hogy mindegyik belefér a „novellák” gyűjtőfogalomba) Csépe Imrének, a költőnek az erényeit és modorosságba fúló gyengéit foglalja magában.

A „Derús táj”, a könyv első része javarészt népi anekdotákat, bandázó, tanyázó emberek szájáról ellesett érdekes történeteket tartalmaz, melyeknek a bevezetője Kishegyesen is, Tömörkény novelláiban is, rendszerint ez: „Hát azt hallottátok-e már, hogy a Sánta Vendel hogy járt egyszer?...” (A név változhat is.)

Csépe írói erénye, hogy jobbára pontosan, tehát ízesen és meggyőzően reprodukálja ezeket a szájhagyománybeli reminiscenciákat (olykor lehetnek irodalmi, mondjuk Szuhay-, vagy Göre Gábor-felé utánérzések is). Vérmérsékletén és írói iskolázatlanságán múlik, hogy olykor stílusérzéke csődöt mond és ilyen túlkapasok csúsznak be írásaiba:

„Nem elég az, hogy valahol megismerkedünk, megkívánjuk egymást és azután elmondjuk a holtomiglan-holtodiglant, s már is folyhat a lé...”

Vagy:

„A nép sóhaját nem hallotta senki,
csak az ónszínű éjszakák, melyek
fojtó ködöket ellettek.”

Néha bántó stílus-zökkenők, aránytalanságok, kibicsaklások ütnek mellbe az olvasót. Arról ír például egyik ízes, népies modorú írásában, hogy milyennek kell lennie a menyecskének, s a többi közt megtudjuk, hogy: „orrának nyergéből pedig *Amor* nyilazza a *híme- ket.*”

Az „Északi szél”, a kötet második része a költő kizárólagos felségterülete, romantikus tombolásainak színtere, melyen addig merészkedik, hogy eljut az atomkorszak emberének életérzésével való kacérkodásig is. Gyakran azonban drámai erejű, balladai mélységű történetekből indul ki (sohasem meglévő mondanivalójához keres fabulát és ke- retet!), s e novellák között találhatunk

maupassant-i zártságú kis remekműveket is.

Kár, hogy a szerkesztő nyelviileg nem nézte át szigorúbban a kéziratot, s így a legválasztékosabb, olykor bombasztikus kifejezések váltakoznak ilyen szavakkal: „bengézgetni”, „hétszentséges”, „bésítítéggén” stb. A zárt „e” megjelölése így, szerencsétlen megoldás, mert „é”-nek olvassa az ember.

A kötet javára vált volna az is, ha elhagynak belőle egy-két dolgozatszerű (egyébként élvezetes) tájleírást, melyek műfajban is nagyon elütnek az imént említett, zárt írásoktól.

Csépe romantikus életérzéséről, írói nyelvéről és ábrázoló módszeréről (avagy egysíkúságáról) tanulmányban kellene írni.

Egy bizonyos: az olvasó szívesen olvassa majd ezt a könyvet, s ezúttal sokkal kevesebb számonkérnivalója lesz az írótól, mint amit számonkérhet tőle a műbírálat, felvázolt modorosságai miatt.

